

fuit Ecclesiæ necessarius, atque adeo (inquit) verentiam Dei in quolibet juramento, est ut oportuisse juramentum infringere. Hoc enim nullum habet fundamentum in textu, neque in Epistola originali Gregorii, quæ est sexta lib. 12; quin potius in ea ita concludit: *Tu de singulis cum omni studio, ac sollicitudine, omnia, quæ scripsimus, require, atque nobis stude subtiliter indicare, ut de renunciatione tua reddit certiores, quid post hæc fieri debeat, Deo auctore, disponamus.* Unde ergo constat, Pontificem coegisse Archidiaconum ad acceptandum episcopatum? Et quamvis ita factum fuisse, non propterea oporteret infringere juramentum, quia acceptare illo modo non erat contra juramentum, et ideo nec proprie dicetur Pontifex tunc dispensare juramentum, sed uti jure suo, quod semper intelligitur exceptum, *juxta cap. Venientes, de Jurejur.*

16. Secundum argumentum posteriori loco factum sumebatur ex regula plurium iurium: *Non frangit fidem, qui in melius commutat.* Hæc autem regula respectu Dei, et in his tantum quæ ad honorem ejus spectant, simpliciter acceptari potest, et ita probat primam assertionem et partem tertię. Respectu vero hominis, solum habet locum sine præjudicio tertii, nam sæpe talis commutatio erit contra utilitatem vel voluntatem ejus, in cuius gratiam factum est juramentum, et ideo illo invito non licet, quia, ut dicitur in lege 2, § Mūtui, ff. *Si certum petatur: Aliud pro alio initio creditore solvi non potest.* Et facit etiam, quia ad æquitatem inter homines pertinet alterum non lèdere, et ideo Deus non acceptat dona, quæ sibi cum detimento proximi offeruntur. Nihilominus tamen in easu supra tractato de religionis statu, non consideratur præjudicium tertii, quod solet esse in non implendo promisso, quia in ipsam promissione intelligitur bonum illud exceptum. Et utrumque notavit Abbas cum aliis, in c. *Pervenit.* 2, de Jurejur., n. 2. Et per hoc sufficienter responsum est ad tertium argumentum, quod erat de sponsalibus juratis, quia inde non licet sumere universale argumentum ad omnia alia bona minora, in quorum mutatione fieret proximo documentum.

17. Unde facilis etiam est responsio ad ultimum, in quo quædam æquivocatio committi videtur. Nam in juramento promissorio duo sunt, scilicet factum ipsum quod promittitur, et observantia juramenti, et hoc posterius per se ac formaliter spectat ad reverentiam Dei, illud autem prius per se non ordinatur ad cultum Dei. Quod ergo primario pertinet ad re-

promissio et veritas servetur, et hoc fit juramentum implendo, etiamsi sit minus bonum promissum proximo, seu in gratiam ejus; non autem ita observaretur juramentum, si invito proximo aliquid aliud etiam melius fieret in gratiam alterius, vel alio titulo. Quando autem in ipsa promissione solum spectatur divinus honor, tunc ideo licitum est facere aliquid melius, quia non solum in se melius est, sed etiam illo modo satisfit creditori, et impletur juramentum.

CAPUT XIV.

UTRUM JURAMENTUM PROMISSORIUM DE ACTU, QUOD SINE LETHALI CULPA FIERI NON POTEST, ALIQUAM INDUCAT OBLIGATIONEM.

1. Diximus de studiosis actibus, dicendum superest de non studiosis, quorum tria genera distinguere possumus. Quidam sunt peccata mortalia, quidam venialia, alii indifferentes ex objecto. Et de his duo quæri possunt. Unum est, quale peccatum sit hos actus sub juramento promittere, et hoc reservamus in materiam de Perjurio, 3 libro tractandam. Aliud est, quem effectum obligandi habeat tale juramentum, et hoc videbimus sigillatim de his actibus.

2. *Prima assertio: juramentum promissorium de actu, qui sine peccato impleri non potest, non inducit obligationem.* — *Ratio assertionis.* — Dico ergo: juramentum promissorium de actu qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam obligationem inducit. Est conclusio certa, et communis omnium, et probatur ex c. *Si vero,* et in c. *Cum contingat,* de Jurejur., ubi dicitur juramentum, quod vergit in interitum salutis æternæ, non obligare; sed omne peccatum mortale vergit in interitum salutis æternæ; ergo juramentum de tali actu non potest obligationem inducere. Et alia decreta allegabimus in sequenti capite. Ratio vero est, quia implicat contradictionem, aliquem obligari ad peccandum mortaliter, quia nemo peccat implendo id ad quod obligatur, neque potest simul idem præcipi et prohiberi, alioqui homo a impossibile obligaretur. Est ergo ille actus incapax obligationis ergo juramentum non inducit illam.

3. *Instantia.* — *Responsio.* — Dices: quamvis de actu peccati mortalis, manente in eo statu, non possit dari præceptum, tamen per præce-

ptum fieri potest, ut actus alias de se malus subveniat, quam ut occidat illum, ei non subveniendo. Ad hunc ergo modum in præsenti, ex suppositione prævi juramenti, si ponamus minus malum esse jurare cum proposito peccandi, quam jurare cum formali perjurio assertorio, poterit esse tunc obligatio ex hypothesi ad tale propositum, quæ non est obligatio ad peccandum, sed ad minus peccandum. Unde ubi contigerit minorem malitiam esse in formali perjurio, quam in actu jurato, cessabit talis obligatio; ut si quis metu coactus juret se negaturum fidem, vel adoraturum idola, minus malum est ut juret sine proposito implendi, quam cum illo, et ita tunc nec similibiter, nec ex hypothesi obligatur ille ad habendum tale propositum.

6. Jam vero consequentia simpliciter neganda est; quia etiam eo modo quo potest ex hypothesi esse obligatio illius propositi in illo juramento, ut assertorium est, non potest inveniri in illo, ut promissorium est, pro eo tempore in quo implendum est. Et ratio est, quia nunquam est minus malum facere talem actum promissum, quam non servare juramentum. Unde ad primam probationem negatur assumptum, non enim cessat unquam vis rationis factæ. Quia, ut dixi, illa obligatio, quæ nascitur ex prava suppositione voluntaria, non est ad peccandum, sed ad minus peccandum, vel certe non tam est obligatio, quam perplexitas et necessitas quædam voluntarie sumpta. In juramento autem promissorio ut sic cessat utraque ratio, quia non servare tale juramentum, nullum malum est, et ideo nulla est perplexitas et nulla necessitas; nec facere tale opus esset minus malum, sed solum unicum malum. Ad secundam vero probationem negatur consequentia, quia falsitas juramenti assertorii, ut tale est, est maxime formalis, et intrinseca mala; falsitas autem juramenti promissorii, ut tale est, non semper est formalis; imo tunc proprie non est falsitas, sed sola non executio juramenti in easu, in quo non obligat, quæ omissione non est semper et intrinseca mala. Unde in præsenti casu, non implere juramentum per peccatum, proprie non est efficere Deum testem falsitatis, quia Deus nunquam sua auctoritate obligavit ad illud implendum.

7. Sed contra dictam assertionem objici potest primo illud Levit. 5: *Anima quæ juvaverit, et protulerit labiis suis, ut vel male quid faceret, vel bene, et id ipsum juramento et sermone affirmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam de*

peccato suo, etc. In quibus verbis significatur esse peccatum oblivisci juramenti de aliquo malo faciendo, id est, non implere illud. Respondent aliqui, ibi non esse sermonem de juramento faciendi aliquid malum, sed de juramento male facto, quamvis de bono sit; quia, scilicet, leviter et ex impetu passionis potius quam ex ratione factum est; ita significat Lyra; sed hoc non quadrat contextui, quia non dicitur ibi: *Si quis bene vel male juraverit, sed, qui protulerit labiis suis, ut male vel bene quid faceret.* Loquitur ergo de bono et malo non solum ex parte jurantis, sed etiam ex parte actionis. Dicunt ergo alii verbum illud, *male facere*, non intelligi de malo culpæ, sed de malo poenæ, ita ut jurare male facere, idem sit quod jurare, vel se ipsum affligere, vel proximum, per modum vindictæ intra latitudinem honestæ correctionis. Ita refert ex Hebreis Abulen., ibi, quæst. 4, et tradit Cyril., lib. 3 in Levit.; et sequitur Oleaster ibi, exponens *male facere*, id est, affligere se, estque probabilis expositio; videtur tamen et nimium coarctare præceptum, et non servare rigorem verborum; nam ibi male facere sumitur ut oppositum ad bene facere; sed bene facere ibi nonsignificat facere aliquid commodum sibi aut aliis, sed honestum opus virtutis facere (ut omnes exponunt); ergo videatur malefacere in contrario sensu sumi.

8. Quare dici potest peccatum, pro quo ibi offerre sacrificium præcipitur, non esse tantum peccatum non implendi juramentum, sed absolute quocumque peccatum in juramento commissum, sive illud fuerit in jurando, sive in non implendo quod juratum est, quem sensum amplectitur Abulensis, et est consentaneus August., q. 3, in Levit., et congruit etiam cum textu ibi: *Oblitaque postea intellexerit deictum suum, agat pœnitentiam pro peccato, et offerat*, etc. Ubi non explicatur quale sit illud peccatum; ergo optime declaratur per partitionem accommodam; nam qui male agere juravit, licet postea obliviousetur juramenti non implendo illud, debet agere pœnitentiam, et offerre propter peccatum quod jurando commisit; qui autem bene juravit et oblitus est, debet agere pœnitentiam, quia non implevit, et ita cessat difficultas.

9. *An juramentum factum a filiis Israel de non dandis filiabus in uxores Benjamitis, fuerit licitum et obligaret.* — *Israelitas graviter peccasse in juramento, tenet Abulensis.* — Secundo objicitur quod Judic. ult., filii Israel juraverunt non dare filiis Benjamini filias suas

in uxores, quod juramentum videtur fuisse ex prava intentione extinguendi tribum Benjamin, et consequenter fuisse de re illicita, ut pote societati humanæ et charitati contraria, et nihilominus illud juramentum observatum est, tanquam inducens obligationem, ut ex textu constat. Respondet imprimis, non constare illud juramentum fuisse de re intrinsece mala, quia bellum illud, quod gerebant reliquæ tribus contra Benjamin, erat justum, et ex Dei voluntate, ut patet ex cap. 20; ergo in poenam delicti potuit illud juramentum fieri absque peccato. Abulen. autem ibi, q. 6, tenet Israelitas graviter peccasse in illo juramento: *Quia in casu illo necessitatis iniquum (inquit) erat non dare illis uxores.* Unde addit, quæst. 7, Israelitas errasse per ignorantiam, qua vel putarunt juramentum fuisse licitum, vel etiam credebant juramenta semel facta esse implenda, etiamsi in deteriore exitum vergant. Verumtamen dici potest illos sine magno errore potuisse existimare se teneri juramento, si supponamus factum esse zelo justitiae, et vindictæ non immoderatae, atque adeo non animo extinguendi tribum, sed ut societatem et amicitiam illis negarent. Sic enim obligari potuerunt per se loquendo tali juramento. Postea vero in casu extremæ necessitatis illius tribus (de quo fortasse cogitatum non fuerat, ut Abulen. etiam ait), invenerunt medium quo possent illi necessitati subvenire sine fractione juramenti, et ideo sine magno errore cogitare potuerunt, vel se teneri ad servandum juramentum, vel melius fuisse, et ad majorem reverentiam Dei pertinuisse illud tali modo servare; quid enim istorum magis existimarint, ibi non declaratur.

10. *Objectio ducta a juramento facto per Israelitas de abjiciendis uxoribus alienigenis.* — Tertio objicitur juramentum factum ab eodem populo Israel, 1 Esdr. 10; duxerant enim Israelitæ uxores alienigenas, et ex eis filios procreaverant, et postea jurarunt projicere illas cum filiis suis, quod tamen juramentum videtur fuisse contra legem naturalem, quia est contra legem de perpetuitate matrimonii, et contra legem de alendis filiis, etiam illegitimis. Sed in hoc certum imprimis esse debet, juramentum illud fuisse de re licita, quia vir sanctus et sacerdos Esdras declaravit populo, illam fuisse Domini voluntatem, ut ex textu constat. Unde sive illud fuerit per declarationem præcepti, sive per divinam dispensationem et potestatem, certum est id fuisse licitum. Unde Augustinus, lib. 1 de Adulteri-

nis conjugiis, cap. 18, inquit: *Quas duxerant Domino prohibente, Domino jubente dimiserunt.* Non videtur autem mihi illa jussio fuisse ex speciali dispensatione de absoluta potentia Dei, quia in textu hoc non significatur, sed potius ipsum populum pœnitentia ductum obtulisse Esdræ illam conditionem, ut reducentur ad observantiam legis, et Esdram illam acceptasse, et juramentum exegisse. Potuit ergo illud per se esse licitum, quia non poterant fideles cum alienigenis cohabitare sine injuria Creatoris, juxta verbum Domini, Deuter. 7. In illo autem casu licitum est dimittere uxorem infidelem, ut sumitur ex Paulo, 2 ad Corin. 6, et 1 Corint. 7, et declaratur in c. Quændo, et c. Gaudemus, de Divortiis, et ita nihil ibi actum est contra perpetuitatem matrimonii, quæ hanc conditionem habet inclusam. Neque etiam actum est contra legem de alendis filiis, quia cum partus sequatur ventrem, merito matribus concessi sunt, et fortasse quia educati jam erant ritu gentilico. Non dicitur autem ibi dimisisse filios vacuos, et ideo potuerunt illis providere de alimentis, quantum ad implendam naturalem obligationem sufficeret.

11. Alii præterea addunt, illas mulieres alienigenas non fuisse veras uxores, sed concubinas, quorum sententia fundari in hoc debet, quod præceptum prohibens illa matrimonia, Deut. 7, non fuit tantum prohibens, sed etiam irritans. Quæ est probabilis, sed incerta, ut suò loco tractandum est. Tenuit autem illam sententiam Gratian., 28, q. 8, in princ., et citat Ambrosium dicentem: *Jussit Esdras dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos; non est enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum est factum; sed cum cognoscitur, est emendandum.* Quod etiam refert Magister, in 4, d. 39; sed ut notatur in Decreto Gregoriano, illa verba non inveniuntur in Amb., sed in Glossa ordinaria, 1 ad Cor. 7. verb. *Si quis frater*, ubi etiam citatur Ambr., sed non designatur locus. Quamvis autem ita de illis uxoribus censeamus, ut solo nomine et consuetudine, non veritate uxores dicantur, nihilominus filii ex eis geniti veri filii erant, et ideo de illis necesse est retinere responsionem datam; nisi dicamus non esse ita certum filios fuisse ejectos, sicut de uxoribus, quia non est ita expresse scriptum; quod notavit Glossa ordinaria in dict. locum Esdræ, circa finem capituli: probabilius autem videtur, et magis conforme textui, quod supra diximus.

CAPUT XV.

UTRUM JURAMENTUM DE OPERE INCLUDENTE VENIALEM CULPAM OBLIGET?

1. *Prima assertio: regula juris circa juramenta de re iniqua.* — Respondeo: juramentum de opere, quod sine culpa veniali impleri non potest, obligationem non inducit. Hæc assertio est communis et certa, et in jure canonico sæpius expressa, c. *Quanto*, de Jurejur., ubi generaliter dicitur, juramentum illicitum, id est, de re illicita, nullatenus esse observandum; et optima ratio redditur, *quia juramentum non ut esset vinculum iniquitatis, fuit institutum.* Unde est regula juris, 58, in 6: *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*, ubi in Glossa plura jura citantur, et habentur 22, quæstione 4, fere per totam, ubi ex Conciliis et Patribus multa referuntur. Ratio vero est eadem, quæ præcedentis assertionis suppōnimus enim peccatum veniale non denudari malitia, nec desinere esse peccatum propter adjunctum juramentum, quia loquimur de actu intrinsece malo, verbi gratia, mendacium, vel quod aliquo ex capite supponitur esse malum. Non minus autem est incapax obligationis peccatum veniale, quam mortale; quia etiam peccatum veniale est contra rectam rationem, et a Deo prohibitum, et ideo impossibile est quod sub præceptum cadat; ergo non potest esse materia juramenti promissorii inducentis obligationem. Confirmatur, quia præceptum non est de re impossibili: non sunt autem censenda minus impossibilia, quæ jure fieri non possunt, quam quæ simpliciter seu facto ipso fieri nequeunt; sicut ergo juramentum de re impossibili non obligat, ita nec juramentum de re illicita, quæ sine peccato saltem veniali fieri non potest.

2. *Prima objectio.* — Contra hanc vero assertionem objici potest, primo, regula aliorum jurium in præcedenti capite insinuata, quia illa juramenta non obligant, quæ observata vergunt in interitum salutis aeternæ, c. *Si vero*, etc. *Cum contingat*, de Jurejur.; peccatum autem veniale non inducit interitum salutis aeternæ, quia per temporalem poenam remittitur; ergo non impedit obligationem juramenti. Unde oritur confirmatio: nam minus malum est peccatum veniale, quam facere juramentum falsum; sed si non observetur propter vitandum peccatum veniale, redditur